

אפשר דלא ידעי אלא דמשה אזיל ואמר להו.
ותירץ דלא משני הכי לעיל אלא אחד מבני ר' חייא
דיליף דלא ידעי מדכתיב יכבדו בניו ולא ידע,
דאיכא למימר דמודה דאי אחי איניש ואמר להו
ידעי, אצל ר' יונתן דיליף מדכתיב והמתים אינם
יודעים מאומה משמע אפילו בדבר שמספרים
להם אין יודעים ע"ש.

וראיתי למרן זי"ע בדברי יואל פ' וחי (ע' תנא),
שכתב דלפי"ד המהרש"א אפשר דגם
להמסקנא דהדר ביה ר' יונתן ומודה דידעי,
היינו רק אם מודיעים להם מן החיים כדדחי
בגמרא לעיל ע"ש. וכ"כ עוד צפ' בלק (ע' קיג),
וע"ש מש"כ לפרש עפ"י זה. ולענ"ד ז"ע,
דמדברי הגמ' כאן דקאמר אלא מאי דידעי למה
ליה למימר להו לאחזוקי ליה טיבותא למשה,
מוכח דמייתי ראיה שאף אם לא מודיעים להם
יודעים מעצמם. והיינו משום דלר' יונתן דהיה
יליף מוהמתים אינם יודעים מאומה, ע"כ ליכא
חילוק בין מעצמם בין כשמספרים להם וצכל אופן
אינם יודעים, וכיון שהדר ביה מקרא זה, ס"ל
דצכל אופן יודעים דמנ"ל לחלק. ומנאחי
להמהרש"א בחגיגה (ד' ב) ד"ה דליכא, שכתב
דלפי המסקנא בגמ' כאן המתים יודעים אפילו
מעצמם ע"ש, והיינו כדכתיבנא. וע"ע מה
שכתבנו להלן דרך חדש בפשט הגמ' כאן עפ"י
גירסת הילקוט.

ואי ס"ד דלא ידעי בי אמר להו מאי הוי בו.
בתוס' סוטה (לד ב) ד"ה אבותי, כתבו וז"ל
וא"ת והאמר בפרק מי שמתו דמייתי לא ידעין
מידי ומשמע במסקנא דאפילו אבות העולם וכו'
ע"ש. והגרי"פ ז"ל בגליון הש"ס שם כתב, ע"ש
היטב ומצוה ליישב. וכוונתו להקשות במש"כ
התוס' דבמסקנא כאן משמע דאפילו אבות
העולם לא ידעין מידי, וכאן מבואר להיפך דאמר
ואף ר' יונתן הדר ביה מהא דא"ל הקצ"ה למשה
לך אמור להם לאברהם יצחק ויעקב שבעה
שנשבעתי לכם כבר קיימתיה לבניכם, אלמא דידעי

והא דבעי למימר להו לאחזוקי ליה טיבותא
למשה.

ולענ"ד נראה דלק"מ, דאין כוונת התוס' לומר
דבמסקנא משמע דאפילו אבות העולם
לא ידעי. אלא התוס' הקשו במ"ש שם הלך כלב
ונשתטח על קברי אבות אמר להן אבותי בקשו
עלי רחמים, הקשו התוס' דקשה מכאן על המאן
דאמר בפרק מי שמתו דמייתי לא ידעין מידי, וכי
תימא לחלק דאף דסתם מתים לא ידעי, שאני
אבות העולם דידעי, א"א לומר כן דבמסקנא
משמע דלמ"ד לא ידעי אף אבות העולם לא ידעי,
והוא מדקאמר ואף ר' יונתן הדר ביה מהא דא"ל
הקצ"ה למשה כו', ואי נימא דאבות העולם שאני,
לא היה צריך ר' יונתן לחזור בו ממ"ש דמייתי לא
ידעי, דשאני אברהם יצחק ויעקב דידעי, אלא על
כרחיך דלמ"ד לא ידעי אף אבות העולם לא ידעי
וע"כ הדר ביה ר' יונתן. ואף שר' יונתן הדר ביה
וס"ל דמייתי ידעי, מ"מ הא איכא חד מבני ר'
חייא דס"ל דלא ידעי, וכן ר' יצחק להלן איכא
דאמרי דלא ידעי, ועל מ"ד זה הקשו התוס',
דמשם מבואר דידעי. וזה ברור ואמת בכוונת
התוס'.

וי"ל עוד בכוונת דברי התוס', עפ"י מה שמנאחי
בילקוט פ' צרכה (רמז תתקס"ה) גירסא
חדשה [וצדק"ס כאן לא הביאו], במקום מה
דאיתא בגמ' לפנינו "אלא מאי" דידעי למה ליה
למימר להו כו', איתא התם ולמאן דאמר דידעי
למה ליה כו'. והיא גירסא נכונה וישרה, וייתישב
בזה קושית המהרש"א שהבאנו לעיל דלמה לא
משני דאם אומרים להם יודעים כמו דמשני לעיל,
דבאמת כ"ה כוונת הגמ' כאן דאף ר' יונתן הדר
ביה ממאי דס"ל דלא ידעי כלל, וס"ל דאם
אומרים להם ידעי מהא דאמר ליה הקצ"ה למשה
וכו'. ופריך הגמ' ולמ"ד דידעי, היינו על כרחיך
דידעי אף מעצמם, אם כן למה ליה למימר להו
כו', ודו"ק. וזה אחי שפיר גם דברי הדברי יואל
שהבאנו לעיל. ונראה שכן היה גם גירסת התוס'
בסוטה, וייתישב היטב מש"כ דבצרכות אמר

דמיתי לא ידעי ומשמע במסקנא אפילו אבות העולם, וכוונתם דאף לפי המסקנא דאמר ואף ר' יונתן הדור ביה כו', היינו רק היכא שמודיעים להם יודעים, אבל בלי זה עדיין ס"ל דמיתי לא ידעי, ועל זה תירצו דע"י תפילה שזה מתפלל מודיעים להם. וע"ע מה שכתבנו בחגיגה (ד' ב) בתוס' ד"ה דליכא, דעפ"י מה שזכרנו כאן, מתפרש היטב דברי התוס' בחגיגה שם.

חד אשתעי מילתא בתריה דמר שמואל ב'. בספר ברכות אהרן עמ"ס ברכות (מאמר קמט) כתב, דהלשון אשתעי מילתא בתריה דמר שמואל, מוכח שזה האיש דבר סרה על שמואל באיזהו ענין ידוע, ויש לשער שזה היה בנוגע להורתו ולידתו, כי ידוע לידת שמואל היתה בדרך פלא, כמש"כ התוס' בקידושין (עג א) ד"ה מאי, שאצוה דשמואל היה במדינת הים וצא ע"י שם לביטוי ושימש והוליד את שמואל. ובזה"ג (הל' גיטין) הביא דכשנמנערה אמו של שמואל אחיה לבי"ד ואלקויה ע"ש. וזה היה הסרה אשר דיבר האיש ההוא בתריה דמר שמואל אשר הורתו לא היתה ח"ו בקדושה ע"כ.

והוא דוחק לפרש כן, שאחרי פטירת שמואל היה מי שדיבר סרה בענין זה, אחרי שבחייו נחזר כבד שהורתו ולידתו בקדושה. ולדעתי אפשר לומר עפ"י ש"כ ב"ב (י' ב) דיוסף בריה דר"י חלש אינגיד כו' עולם הפוך ראיתי עליונים למטה ותחתונים למעלה, ובתוס' שם הביאו מרבנו חננאל דאמרו הגאונים שקבלה בידם רב מפי רב, דעולם הפוך היינו שראה שמואל דהוה יתיב קמיה דרב יהודה תלמידיה משום דמיתה בשמואל בשבת (נה א) ע"ש. ואפשר שזה האיש דיבר בגנות שמואל אחרי שמע המעשה הנ"ל ששמואל יתיב קמיה דרב יהודה, ולא ידע הטעם שהוא משום דרב יהודה מיתה בו. [ואגב ארשום מה שעמדתי במקו"א, במה שמצינו בפ"י רבינו חננאל בכמה מקומות שכותב בשם "קבלה", כגון בתוס' ב"ב הנ"ל "קבלה בידם רב מפי רב",

ובפ"י ר"ח עירובין (מא א) "קבלה בידינו", והוצא בתוס' שם ד"ה בילה. ויש לעיין לפי מש"כ הראשונים על רבינו חננאל שכל דבריו דברי קבלה, וא"כ למה כתב במקומות אלו דוקא שהוא קבלה בידו. ולפי מה שר"ל בפלפולא חריפתא על הרא"ש שזועות (סוף פ"ו), שמ"ש כל דבריו דברי קבלה ר"ל בגירסאות, אבל בפסק הלכה סברא דנפשיה הוא, שהרי בכמה מקומות מצינו שפוסקים ללא כוונתה ע"ש, ולפי זה אחי שפיר. אבל הביא שם מהרא"ש נדה (סוף א), שכתב על ר"ח שדבריו דברי קבלה אף לענין פסק, ועיין במעדני יו"ט נדה שם. וע"ע ב"ב חו"מ (סוף פ"י ש"ז) שכתב על זה"ג ור"ח שהם "דברי קבלה מהש"ס" ע"ש. וראיתי בחזון איש ב"ק (סימן יא אות כ'), שציאר מש"כ הראשונים על ר"ח שדבריו דברי קבלה, היינו מדור או דורות שקדמו לו, אבל אין זה קובע שהן דברים מקובלים מחכמי הגמ', זולת מאורעות בודדים כמו שהביאו תוס' בעירובין (מא א) קבלה בידינו, וע"ש עוד מש"כ בזה. וע"ע להרחיב"א בשם הגדולים (ע' רבינו חננאל), שהביא ג"כ מהתוס' בעירובין שמפורש שהיה לו קבלה אף בעניני התנאים ע"ש. ויותר היה להם להביא מתוס' ב"ב הנ"ל שכתבו "קבלה בידם רב מפי רב", והיינו עד חכמי הש"ס. ולפי"ד החזו"א יובן היטב מש"כ ר"ח בשני המקומות הנ"ל בשם קבלה, דהיינו קבלה מחכמי הגמ', ונראה שזה כוונת החזו"א במש"כ "מאורעות בודדים", ששם מיירי מעובדות בתנאים ואמוראים. וכן י"ל במש"כ הערוך (ע' הדר ג') בשם ר"ח "קבלה היא בידינו", בענין קדר הלימוד במתיבתא דרב אשי ע"ש. משא"כ שאר דברי ר"ח אינן קבלה מחכמי הגמ' אלא מדור או דורות שקדמו לו, ואפשר לחלוק על זה בראיות ברורות מן הגמ' כמו שציאר בחזו"א שם. אמנם מדברי הש"ך הנ"ל לא נראה כן, שכתב על סתם דברי ר"ח שהם "דברי קבלה מהש"ס". וע"ע בפיר"ח שבת (ד' ב) "קבלנו מרבתינו", ושם (קכט ב) "זה הפירוש קבלנו מרבתינו